

mauerunt. Credibile est, plerasque tribus non nimis laxè habitavisse, cum tot passim reliqui essent Chanaanæ. Et tamen gentem, cum ab hominum multitudine, tum à re pecuarià copiosissimam suis sedibus, atque possessionibus recipere, sibiue urbes atque agros, quæ illis attribuant, detrahère maluit, quam ut à Deo tradita religionis jura mutari aut pollui ab illis paucis tribubus sinant. Quippe non ignorant, vel privatim admissa facinora, præsertim autem fœdas religiones, nisi aut emendentur montis, aut vindicentur à magistratu, non modò privatis, sed publicis etiam expiari solere calamitatibus à cœlesti iudice. Hoc enim adjuncto exemplo ita esse docent. Jam verò illi, structà arà, non solum in Deum, verum etiam in Ecclesiam ipsam injuriosi fuisse vilebantur, quia religionum confusio dissipat Ecclesie consensionem, quod ejus est præcipuum insigne, et sine quò nulla esse potest.

VERS. 20. — *NOXNE ACHAS FILIUS ZARE PATRAVIT SCELUS?* etc. Hoc exemplum referendum est ad versiculum decimum octavum. Nam decimum nonus per occupationem est interpositus. Est autem hoc argumentum à minore. Si Achan, cum fecisset sacrilegium, non solus est exstinctus, sed indignatus est Deus universæ Ecclesie, quid futurum existimatis, si vos, tantus hominum numerus, tam graviter peccaveritis in Deum? Græci, quos partim secutus est Latinus, ut hanc argumentandi rationem facerent planiorem, ita converterunt postremam versiculæ partem, ut in duas diducerent verborum complexiones, sed quarum utraque dicta sit sacris verbis præcisè. Priorem enim finiunt nomine, *unus*, ibique desse statuunt, verbum *ἑπικρατών*, *fuit*, in alterà autem desiderari dicunt, *solus*. Plenè igitur perfectèque sic dicendum existimant: *Et ipse vir unus fuit, non exspiravit per suum peccatum solus?* Hæc sententia videtur etiam R. Davidi Kimhi placuisse. Nec sanè cum verbis hebraicis pugnat. Sed quod nos expressimus, simplicius certè est, et satis opinor planum. Latinus voculam, *Nō*, per quintam vocalem legit, ut optandi adverbium sit. Sed nihil ejus sententia discrepat à nostrà. Cæterum quæ ad Achanem attinent, sunt ea pertractata à nobis capite 7.

VERS. 22. — *POTENS DIES DOMINUS, POTENS DIES DOMINUS, etc.* Defensio est ista eorum, fatentium quidem aram à se esse structam, sed legitimè, aut negantium se ejusmodi aram possuisse, cujusmodi accusantur, hoc est, in quâ novis sacris operando, patriam religionem vio-

lare, aliosque ritus esse in animo habent, aut potius harum rationum utraque sese excusantium. Diximus supra, istas tribus magnâ pietate, et animo adversus Deum grato, gentes, donum revertisse, aramque istam possuisse. Ex illa igitur tali affectione hæc tam vehementes, ut sic dicam, abjuratio objectæ impietatis nascitur. Nam cum ipsa trium præcipuorum Dei nominum congeries, maximum per se habet pondus, tum id in immensum augetur etiam per *אשר*, quâ illa repetitur, tanquam nullâ oratione satis presentem suæ integritatis atque innocentie testem Deum sistere possint, quamvis cupiant maximè. Quò magis admiranda est sanctissimorum virorum modestia, qui nullâ eum indignatione, nullo mutuo convicio, sed placidè, quietè, sedatè refellunt atrocissimum erimen, à quo tam fûere alieni, ut eâ ipsâ molitione, quâ in illius suspicionem inciderant, ipsum à se, atque suâ in perpetuum posteritate avertere prohibereque essent conati. Quod exemplum utinam diris istis temporibus multi homines, ut appellantur, Christiani, quorum vix maxima, pro suo ipsorum loco et dignitate, deberet esse moderatio, imitarentur, neque suos adversarios impis maledictis lacerarent libentius quam firmis argumentis modestè docerent, aut certè confutarent!

Cæteram jurandum, quo Deum appellant, suam isti declarant innocentiam, tum demùm adhibere fas est, cum factum aliqui incertum est, et in hominum animis clausum latet, ut est divinis sancitum legibus in Exodo, præsertim si res magna agatur. Nam in levissimis causis Deum continuò appellare, præter tanti nominis majestatem esse videtur, neque perjurii periculo caret consuetudo, atque adeò cum præcepto illo pugnat: *Non assumes nomen Dei tui in vanum*, Deut. 5, 41. Sed reverenter atque religiosè in gravibus justisque causis usurpare Dei nomen, id verò colere Deum est, atque credere, ei omnia esse cognita perspectaque, ipsumque vera jurantis præmio, falsa pœnis afficere. Unde Isaias, cap. 40, v. 18, cum fore aliquando prædiceret, ut quinque Egypti urbes Deo nomen darent, dicebat illas juraturas per Deum exercituum. Et alibi de gentibus agens, quæ olim culturæ Deum essent, sic loquentem Deum facit: *Mihi curabitur omne genu, jurabit omnis lingua*. Sed nihil opus est plura exempla adungere, sunt enim sexcenta. Ex quo illud elicitor, nullam omninò rem præter Deum jurare, speciem esse falsi

cultus, cum nulla pro Deo coli possit. Et hæc spectat illud Deuteronomii: *Nomen illius jurabis, cum sequimini deos alienos*. Et: *Jurato nomen illius; ipse est laus tua et Deus tuus*. Hinc etiam Socrates, cum popularium suorum deos tectè rideret, jurare solebat quercum, hircum, canem, ut ait Tertullianus. Igitur dum istæ tribus Deum suæ innocentie testem appellant, non solum se purgant per inficiationem, sed simul reipsâ declarant, patriam se religionem colere, neque aliam fœdam admisisse. Sunt autem qui tria illa Dei nomina, אל אלהים ידוה, sic interpretantur, quasi primum postremumque verum Deum, at medium falsos deos significet, atque hoc signendi positum casu sit, hoc sensu: *Deus Deorum Jehova, sive Dominus*. Is enim ex quâdam vulgi consuetudine natus loquendi mos est in sacris litteris, ut Dominus Deus vocetur, Deus deorum, quamvis certissimum sit, nullos esse alios, præter ipsum, deos. Sic enim scriptum est in Deuter. : *Quoniam Dominus Deus vester, ipse est Deus deorum, et Dominus dominorum*. Sunt etiam inter Hebræos, qui Deum esse deorum interpretantur, quia angelorum Deus est, atque principum virorum quoque. Sed illa, quam nos vertendo expressimus sententia, hoc certè loco et verissima est, ut mox ostendemus, et veteribus Hebræorum probatur, atque etiam Latino, Aquilæ, Symmacho.

Observarunt autem Cabbaliste, philosophi apud Hebræos non sanè prorsus vani, neque semper superstitiosi, sed sæpè etiam arguti et fructuosi, illi, inquam, observarunt reos istos appositissimè ad se prorsus purgandum hisce tribus nominibus appellasse Deum testem. Sed adscribam ipsa eorum verba, ut certè ea latine assequi potero, ex eo libro quem *Portant lacus* vocant; sunt enim ad hunc locum illustrandum utilia. Igitur, « scito, inquit, ipsam causam poposcisse, ut Rubenitæ, Gaditæ, et Manassenses, tria illa Dei nomina, *El, Elohim, et Jehova*, simul pronuntiarent. Debebant enim *El*, hoc est, *fortem*, sive *potentem*, dicere, quia hoc nomine mysterium benignitatis et clementiæ divini continetur. Debebant etiam *Elohim* appellare, nam istius nominis notatio ad iudicium et pœnam spectat. Denique oportebat quoque ut nomen *Jehova* usurparent, quia hæc appellatio justitiam Dei et temperat clementiæ et benignitatis æquitate, atque inter superiores duas appellationes veluti conciliatrix media est. Itaque si rem totam expleret, sic illi dixisse videri

possunt: Si istam aram posuimus Deo, et si monumentum modo, non autem ut in eâ rem divinam faciamus per holocausta, aliæ sacrilia, prosequatur nos ille suâ benignitate, tanquam *fortis potensque* Deus. Sin autem aram hanc improbâ mente posuimus, animoque deliciendi ab illo, atque ab ejus sacrario, per aliena sacra, ipse *El him*, qui simul testis, iudex et accusator est, pœnas à nobis exigit, suppliciumque sumat, hoc tam gravi delicto dignum. Denique ipse *Jehova*, qui conciliator est, moderetur iudicium pro eo animi nostri proposito, quo aram construximus, sive pœnam eo, sive præmium sumus promeriti: debebant ergo tria illa simul usurpare nomina, quippe quibus mysteria magnitudinis, potentie et gloria Dei continentur. Nam et Asaph in eo psalmo, quo condendi mundi rationem decantat, illa quoque conjunct, cum diceret: *Potens est Deus Jehova locutus est, et appellavit terram*. Nimirum Deus, cum conderet mundum, triplici erat veste amictus, veste summæ misericordiæ, et summæ justitiæ, ac denique veste quæ media illas utrasque miscet temperatque. Eorum enim quæ à Deo sunt effecta, alia extremæ misericordiæ, alia rigidissimæ justitiæ, denique alia simul utriusque rationem præ seferunt. Hæc Cabbaliste, à quibus, quæ res Dei vestis vocetur, non est obscurum. Illum enim tum denum aliquo modo intelligentiâ intuemur, quando ea quæ efficit sensibus nostris usurpamus.

In summâ, certum est tria ista vel præcipua esse Dei nomina. Is enim solus, *El*, hoc est *potens pollensque* est. Nam præter ipsum quidquid usquam est, nihil, nisi illius virtute, potest efficere. Is quoque solus est, *Elohim*, hoc est, *Deus*, quippe qui solus cœlum, terram et quidquid his continetur, effecit. Denique is unus est *Jehova*, hoc est, *essentia*. Cætera enim res omnes, quales quantæque tandem sunt, suam ab illo essentialiter acceperunt. Præclarè igitur de Deo sentiunt, qui istis eum nominibus appellant. Præclarè etiam, qui deniceps dicunt: *Ipse novit, et: Non servet nos, denique: Ipse vindicet*. Nam qui Deum omnia cognoscere et videre profiteretur, atque insuper servandi perdenique potestatem ei attribuit, is profectò breviter universæ theologiæ summam est complexus.

Potrà illud: *Et Israel sciet*, minimè est ex supervacaneo ab illis additum. Plerique enim, quo præsens fallant aliorum hominum de se

judicium, pœnamque evitent, Deum ut suae innocentie conscium testem atque etiam vindicem appellare non dubitant, neque verentur, sed per hypocrisis modò, ut cujus in vindicando tarditatem atque cunctationem contemnant. Ejus igitur malitiae suspicionem à se remouent illi istis verbis, cum dicant, non solum Deum ista scire, qui introspicit in hominum animos, sed fore aliquando tempus, cum universus Israelitarum cœtus luculenter intelliget, se nihil minus quam defectionem, aut sacra aliena cogitasse, nimirum quando omnes animadvertent, magnà ipsos constantià majorum suorum religionem tueri.

Que porrò deinceps sequuntur: *Si per rebellionem, aut si per defectionem à Domino, etc.*, ipsà verborum constructione obscura sunt. Non enim facillè animadvertit quis, quò spectet illa apostrophe simul et parenthesis: *Non serues nos hodie*, quam ex vehementissimà animi perturbatione effundunt illi potius quam pronuntiant, cum auditam defectionem abominantur, neque tam atrox crimen repetitis verbis nominare sustinent, nisi continuò eà conditione sese devovendo, illud à se rejiciant. Itaque Deum, secundà personà, tanquam presentem, appellant, et quasi animi sui brachiis amplexi, eum precantur, ut se illicò perdat, si tam improbi sint. Minus scitè igitur, ut à septuaginta Interpretibus, ita à Latino eos secuto, pro secundà personà reddita est tercia, cum multò major in illà quam in hęc sit emphasis. Sed isti verba sacra, ut præcisè dicta, acceperunt, cum non putarent, per interpositionem quædam esse scripta, et nonnulla de suo addiderunt. Posset quidem, fateor, illud: *Ne serues nos hodie*, ad Phineen, tanquam legationis principem, dictum videri, hoc sensu: Non deprecamur, quin vel hodiè nos bello invadat, et lege agas, si tale facinus patravimus. Sed altera illa sententià, quam exposuimus, tantis respondentium affectibus, quantos universà oratione præ se ferunt, magis congruit, atque etiam ab Hebræis probata est.

VERS. 25.—STRUXIMUS NOBIS ARAM, UT DEFECE-REMUS, etc. Verbum infinitum לָבַנְנוּ, reddidimus per finitum. Ille enim modus, ut grammatici tradunt, ceterorum omnium modorum vim habet. Nam aliqui verbum aliud suggerendum fuerit, sicut dixi Septuaginta atque Latinum fecisse. Continet autem iste versiculus aræ vetiæ defectionem, ex qua pendet causa universa. Erat enim hæc accusatio, quòd aram struxissent

lege prohibitam, eaque re defecissent à sacris cœtis communione. Jam verò illi eas solas aras contra legem poni definiunt, quæ faciendis sacrificiis extruantur, hæc autem ejusmodi non esse. Commemorant autem tria præcipua sacrificiorum genera, pro cæteris omnibus. Primum est *Ola*, quod ab ascendendo dictum, solet græcè vocari ὀλοσάτων, et ὀλοσάτωρα, quasi *solidum sacrificium* dicas, quia ignis victimam totam absument, atque sursum in cœlum per flammam fumumque auferebat. Hujus lex perscripta est in Levitico capite primo et sexto. Alterum est *Minha*, hoc solet interpretari, *munus*, quod Deo adducitur videlicet. Nam videtur à verbo מָנָה, quod ducere significat, dictum esse. Sed si *feram* vocaveris, propius rem expresseris. Erat enim ex similia et oleo confectum hoc sacrificium, quælibet Græci vocant κίχματα, teste Athenæo. De eo scriptum est capite 2 et 6 Levitici. Vocantur quidem etiam Abelis victimæ ex ovili oblatae hoc nomine à Mose, sed per catachresin. Tertium genus est τὰ σωτήρια, et pro felice rerum successu, bonaque fortunâ oblata sacrificia. Hæc cruenta quidem erant, sed nihil præter adipem, omentum, lactes, renes, et jecoris fibrâ dabatur flammæ, reliquam carnem læti absument epulo sacrificantes. De his victimis agitur capite tertio Levitici. Verbum בָּנָה proprie quidem *quærerè* significat. Sed quia sæpè quæstiones exercebantur, ut merite possint pœnæ sumi, factum est, ut pro *vindicare* usurparetur. Sic apud Job scriptum est: *Ut vindicæ maleficium meum, et animadvertas in peccatum meum*. Similiter aliis in locis non rarò.

VERS. 24.—ET SI NON POTUIS PRAE SOLLICITUDINE RELIQUO FECIMUS, etc. Ut sunt in refellendo crimine nefario vehementissimè, non satis habent, refutasse id, cujus accusabantur, nisi etiam ostenderint, factum suum prorsus cum accusatione pugnare. Continebat enim accusatio, ipsos Ecclesiæ Dei consensionem, novâ arâ positâ, dissipare voluisse; et illi huc omnem suam strenuè illius aræ molitionem spectasse docent, ut non modò apud se, verum etiam omnem suam posteritatem perpetuò retineatur religionis atque sacrorum omnium communio cum cœtu, qui trans flumen est. Neque ab hoc se exclusam esse interlabente aquâ, ulla unquam ætas suorum posterorum possit persuaderi, cum videat exstantem trans flumen aram, in confini ripâ, ejusdem unius religionis monumentum, à majoribus suis, hoc est, à nobis, eâ

de causâ constructum. Nomen, מְנַחֵם, *sollicitudinem* ex metu male rei notam significat. Quæ sollicitudo, si rationem non nimis perturbat, sed ad evitanda modò adversa excitat, ut hic, cautionem parit. Rectè igitur Septuaginta ὀλοσάτων sunt interpretati. Est enim ὀλοσάτων, ut Stoici definiunt, τὸν κακῶν ὄλιγοις ἑσθλοῖσι. At Latinus, qui, *cogitationem* dixit, parum plene viri verbi expressit. Verbum infinitum, sive gerundi, מְנַחֵם, interpretor, *reputando*, quia Hebræi sæpè *dicendi* verbum, pro *cogitare* atque apud animum suum statuere, ponunt. Adverbium *cras* significat tempus futurum ἄγγιστος. Illud: *Quid vobis rei est cum Domino?* si verbum pro verbo reddas, erit: *Quid vobis et Domino*, quo modo etiam Græci loquuntur; dixit enim Demosthenes: *Τί νόμος καὶ βασιλεία; quid legi cum questione?* Similiter Christus apud Joannem locutus est, cum diceret: *Quid mihi et tibi, mulier?*

VERS. 25.—CUM TERMINUM POSUERIT DOMINUS INTER NOS ET INTER VOS, etc. Existimant plerique, ista ad terræ promissæ descriptionem spectare, cujus terminus ab oriente cum Jordanis sit constitutus, non mirum debeat videri, si qui his limitibus seclusi ab illâ habitant, si olim ab ignarâ rerum præscarum posteritate existimantur ab his quoque sacris, auctore Deo, exclusi esse atque alienati, quibus ipse peculiariter in illâ terrâ colli voluit. Et hæc sententiâ nobis quoque probatur. Sed eâ tamen illud non efficitur, regionem, ut sic dicam, cisjordanicam, non esse terræ sanctæ partem, sed à veteribus promissis prorsus alienam. Loquuntur enim istâ jam tribus non de ipsâ re, sed de posterorum falsâ existimatione. Sic enim fieri plerumque assolet, ut sequens ætas majorum suorum dicta, facta, instituta, monumenta denique omnia malè interpretet, et quidem tantò libentius, quanto minus, ut eorum religiosam integritatem vitâ et moribus sequatur imitatorque, potest animum inducere. Et igitur malo, hoc est, ne ex illâ terræ sanctæ descriptione olim dissidium religionis oriator, ire obviâ so per structam aram voluisse respondent hæc tribus, tanquam per publicum communionis omnium sacrorum monumentum, quâ communione, qui ultra citraque Jordanem habitant, Israelitæ inter se sunt conjuncti. Nam *partem in Domino habere*, est, esse populum Domini, et in eorum numero, qui thesaurum benignitatis ipsius, ut hæredes, participant, sive, ut Chaldaeus interpretatur: *Inter quas est verbî divini communitas*. Non est ergo mirum,

si Petri animum vehementer permovit Christus paucis illis verbis, cum diceret: *Nisi illud te, non habebis partem mecum*. Tum et illud perspicuum fit, quantum defectionem instituerent, qui in Regum historiâ inclamabant: *Non est nobis pars in Davide*. Cæterum timere, sive revereri Dominum, etsi animi modò cultum inveni videatur, tamen ad ritus quoque, et universè ad omnem cultum pertinere solet in sacris litteris. Neque enim, ut hi cisjordanini, tanquam homines alieni, prohibiti fuissent ab arâ Dei, atque sacrario, ulla tamen vis ipsorum animis afferri potuisset. Sed ita est mortalium ingenium, ut adminiculis opus habeant, quibus humi stratas mentes suas erigant intendantque in cœlum. Quod propter plerumque evenire videmus, ut ubi sacri ritus ceremonique negliguntur, quem vocant cultum externum, ibi animorum quoque religionem sensim labascere, minui, exolescere; contra verò, tum maximè pietatem, atque religionem versari in animis hominum, quando rebus divinis operam dant. Rectè igitur, si ritualis olim cultus impediatur, colligunt, simul spiritalem, ut sic dicam, non mirum debeat videri, si qui animi pietatem sublatum iri. Sed hoc quoque rectè, opinor, dicatur, *timoris* verbo, in veteri lege, idè omnem cultum subiecti, quia tunc colebant homines Deum ut servi dominum, per timorem et metum; at nunc, novâ lege, ut filii parentem, per amorem, quod à divo Paulo sæpè expositum est. Unde illa Mosis, hæc Christi lex vocari solet, quarum utriusque conditionem paucissimis expressit verbis idem Paulus, cum diceret: *Lex spiritus vite in Christo Jesu liberavit me à lege peccati et mortis*. Rursus: *Non accepistis spiritum servitutis iterum ad timorem, sed accepistis spiritum adoptionis, per quem clamamus: Abba, pater*, qui est quidem unus idem spiritus, sed *alter ille in tabulis lapideis*, ut ait Augustinus, timorem, hic in tabulis cordis, charitatem atque amorem excitat.

VERS. 26, 27.—PROINDE DIXIMUS: AGITE FACIAMUS, UT STATUAMUS NOBIS ARAM, etc. Papiæ, 82, sæpè hortandi est potius quam instantis temporis adverbium. Verbo, לָבַנְנוּ, subjunguntur victimæ cruentæ. Hic tamen etiam לָבַנְנוּ quod libi genus esse dicebamur nuper. Neque enim cum doctoribus hebræis et eorum expolatore Maimonio sentio, qui לָבַנְנוּ, inter קִבְּנָנוּ, hoc est, *oblaciones*, non annumerant, sed sola quatuor cruenta sacrificia, quæ sunt עֹלָה, holocaustum, et עֹדֵה, sacrificia,

9. Et tunc auferet Dominus Deus in conspectu vestro gentes magnas et robustissimas, et nullus vobis resistere poterit.

19. Unus è vobis persequetur hostium mille viros, quia Dominus Deus vester pro vobis ipse pugnabit, sicut pollicitus est.

11. Hoc tantum diligentissimè præcave, ut diligatis Dominum Deum vestrum.

12. Quòd si volueritis gentium harum quæ inter vos habitant erroribus adhaerere, et cum eis miscere connubia atque amicitias copulare,

13. Jam nunc scitote quòd Dominus Deus vester non eas deleat ante faciem vestram, sed sint vobis in foveam ac laqueum, et offendiculum ex latere vestro, et sudes in oculis vestris, donec vos auferat atque disperdat de terrà hâc optimâ quam tradidit vobis.

14. En ego hodiè ingredior viam universæ terræ, et toto animo cognoscetis quòd de omnibus verbis quæ se Dominus præstiturum vobis esse pollicitus est, unum non præterierit incassum.

15. Sicut ergo implevit opere quod promisit, et prospera cuncta venerunt, sic adducet super vos quidquid malorum comminatus est, donec vos auferat atque disperdat de terrà hâc optimâ quam tradidit vobis,

16. Eò quòd præterieritis pactum Domini Dei vestri quod pepigit vobiscum, et servieritis diis alienis et adoraveritis eos; citò atque velociter consurget in vos furor Domini, et auferemini ab hâc terrâ optimâ quam tradidit vobis.

TRANSLATIO EX HEBRÆO.

1. Factum porò est, post multos dies, ex quo quieto esse dederat Dominus Israël à suis hostibus circumquaque, cum jam consensisset Josua, et admodum grandis natu esset: — 2. Ut convocaret Josua omnem Israël, seniores ipsius, et primates ipsius, judicesque ipsius, et apparitores ipsius: diceretque ad ipsos: Ego senui, et sum natu grandis. — 3. Vos verò vidistis omnia, quæ fecit Dominus Deus vester omnibus gentibus istis, coram vobis. Nam Dominus Deus vester ipse est, qui pugnat pro vobis. — 4. Videte, sortitus enim vobis gentes istas reliquas, pro hæreditate, per tribus

9. Et vous verrez que le Seigneur votre Dieu exterminera devant vous ces nations grandes et puissantes, et que nul ne pourra vous résister.

10. Un seul d'entre vous poursuivra mille ennemis, parce que le Seigneur votre Dieu combattra lui-même pour vous, comme il l'a promis.

11. Seulement ayez soin sur toutes choses d'aimer le Seigneur votre Dieu.

12. Si vous voulez vous attacher aux erreurs de ces peuples qui demeurent parmi vous, et vous mêler avec eux par le lien du mariage et par une union d'amitié,

13. Sachez dès maintenant que le Seigneur votre Dieu ne les exterminera point devant vous, mais qu'ils deviendront à votre égard comme un piège, comme un filet, comme des pointes qui vous perceront les côtés et comme des épines dans vos yeux, jusqu'à ce qu'il vous enlève et vous extermine de cette terre excellente qu'il vous a donnée.

14. Je suis près d'entrer dans la voie de toute la terre, et vous devez considérer avec une parfaite reconnaissance que tout ce que le Seigneur avait promis de vous donner, est arrivé effectivement, sans qu'aucune de ses paroles soit restée nulle.

15. Comme donc Dieu a accompli tout ce qu'il vous avait promis, et que tout vous a réussi très-heureusement, ainsi il fera tomber sur vous tous les maux dont il vous a menacés, jusqu'à ce qu'il vous enlève et vous extermine de cette excellente terre qu'il vous a donnée, et qu'il vous fasse périr malheureusement,

16. Si vous violez l'alliance que le Seigneur votre Dieu a faite avec vous, si vous servez et adorez des dieux étrangers; car alors la fureur du Seigneur s'élèvera tout d'un coup contre vous, et vous serez bientôt enlevés de cette terre qu'il vous a donnée.

esse dicta, deesse enim nomen רובע plènéque sic scribenda esse: *Et vocarunt filii Ruben, et filii Gad, testem aram, quia testis est, etc.* Atque ita reddidit hunc locum Chaldaeus, ut certè habet meum exemplar manuscriptum. Sed Septuaginta longè diversam secuti sunt sententiam, sic enim explanant istum locum, *quasi ara sit appellata ara Rubenis, et ara Gatis, etc.* Nos illam Judæorum opinionem probamus quidem, verùm id quoque dici posse existimamus, aram nomen non esse sacris verbis expressum, sed indicatum modò, id ejusmodi fuisse, quòd suâ notatione moneret, aram esse monumentum Israelitis, Jehovah pro vero Deo coli ab omnibus debere. Porò ex eo quod hic scriptum est, *quòd Jehova sit Deus*, manifestum fit, in illâ jurandi formulâ,

CAPUT XXII'

1. Evoluta autem multo tempore, postquam pacem dederat Dominus Israël, subjectis in gyro nationibus universis et Josue jam longævo et persenilis ætatis,

2. Vocavit Josue omnem Israël, majoresque natu, et principes ac duces, et magistros, dixitque ad eos: Ego senui et progressioris ætatis sum:

3. Vosque cernitis omnia quæ fecerit Dominus Deus vester cunctis per circuitum nationibus, quomodò pro vobis ipse pugnaverit;

4. Et nunc quia vobis sorte divisit omnem terram, ab orientali parte Jordanis usque ad mare magnum: multæque adhuc supersunt nationes;

5. Dominus Deus vester disperdet eas et auferet à facie vestrà, et possidebitis terram, sicut vobis pollicitus est.

6. Tantum confortamini, et estote solliciti ut custodiatis cuncta quæ scripta sunt in volumine legis Moysi, et non declinetis ab eis neque ad dexteram neque ad sinistram,

7. Ne postquam intraveritis ad gentes quæ inter vos futurae sunt, juretis in nomine deorum earum, et serviatis eis et adoretis illos;

8. Sed adhaereatis Domino Deo vestro, quod fecistis usque in diem hanc.

quam superius audivimus, istam dico, אשר יצאנו ממצרים , nomen Elohim, Dei veri vocabulum fuisse, non angelorum, aut falsorum deorum, nedum principum. Est autem etiam hic rursum laudanda istarum tribuum sedula cura, ad proferendum deinceps posteris suis aviam religionem, et tuendum in perpetuum sacra à majoribus accepta, dum non satis habent, mole illâ ingenti veram divini cultûs aram representasse, illucque nepotum suorum animos per significationem direxisse atque intendisse, sed tale insuper nomen imponunt, quod suâ notatione totius theologie summam perpetuò omnium mentibus objectam retineat. Qui enim Jehovah esse Deum recolit, is eum sibi ut Deum colendum statuit, eum audit, ejus denique sanctissimo verbo obsequitur.

CHAPITRE XXIII.

1. Or long-temps après que le Seigneur eut donné la paix à Israël, et qu'il lui eut assujéti toutes les nations qui l'environnaient, Josué, étant déjà vieux et fort avancé en âge,

2. Fit assembler tout Israël, les anciens, les princes, les chefs et les magistrats, et leur dit: Jésus vieux, et mon âge est fort avancé.

3. Vous voyez tout ce que le Seigneur votre Dieu a fait devant vous à toutes les nations qui vous environnent, de quelle sorte il a lui-même combattu pour vous;

4. Et comment le Seigneur vous a partagé au sort toute cette terre, depuis la partie orientale du Jourdain jusqu'à la grande mer; et quoique plusieurs nations restent encore à vaincre,

5. Le Seigneur votre Dieu les exterminera dans la suite et les détruira peu à peu devant vous, et vous posséderez un jour toute cette terre, selon qu'il vous l'a promis.

6. Fortifiez-vous seulement de plus en plus, et gardez avec grand soin tout ce qui est écrit dans le livre de la loi de Moïse, sans vous en détourner ni à droite ni à gauche.

7. Prenez garde de vous mêler parmi ces peuples qui se trouveront au milieu de vous, et de faire avec eux des alliances que le Seigneur vous a défendues, de peur que vous n'alliez jurer au nom de leurs dieux, et qu'il ne vous vienne dans l'esprit de les servir et de les adorer;

8. Mais attachez-vous au Seigneur votre Dieu, selon que vous l'avez fait jusqu'à cette heure,